

ABSTRACTS

1. Elinor Bevan. Ancient Deities and Tortoise-Representation in Sanctuaries

Though tortoises are not objects of value, and unlikely to have been used as sacrificial victims, Pausanias describes representations of them in conjunction with a deity in a few sanctuaries. The reasons for this, and the part played by tortoise shells in cults is discussed.

Παρ' ότι οι χελώνες δεν είναι αντικείμενα αξίας και ως εκ τούτου δεν χρησιμοποιήθηκαν σαν θύματα για θυσίες, ο Πausανίας περιγράφει αναπαράσταση από αυτές σε σύμπραξη με μία θεότητα σε μερικούς ναούς. Αναλύεται ο λόγος και ο ρόλος που έπαιξαν οι χελώνες και τα κελύφη των χελώνων στις λατρείες.

2. J.M. Cook. Cities in and around the Troad

Evidence for Greek settlements in the Troad is discussed, and their status, whether as full cities, or smaller communities.

Τά στοιχεία που έχουμε για τούς Έλληνικούς οικισμούς στην Τροάδα έχουν ήδη συζητηθεί.

Οι οικισμοί χωρίζονται σε δύο κατηγορίες: πρώτον, στους οικισμούς που αποτελούν ολοκληρωμένες πόλεις και δεύτερον σ' αυτούς που αποτελούν μικρότερες κοινότητες

3. William D. E. Coulson. The Dark Age Pottery of Sparta, II: Vrondama.

Two vases reputedly from the village of Vrondama, located some 7km. SW of Geraki in Central Laconia, add significantly to the corpus of Laconian Dark Age pottery, since they represent both ends of the chronological spectrum. The vases are an askos and oinochoe. The askos can be dated to the very early Dark Ages, perhaps even to the transition from LH IIIc to DA, and does much to narrow the gap in Laconia between the end of IIIc and the beginning of DA. The oinochoe, on the other hand, may serve as a transition between the end of DA and the beginning of Laconian LG, for parallels, primarily from Argos, provide a general chronological framework of MG II. The oinochoe is, therefore, as important a transitional piece for the end of Laconian DA as the askos is for the beginning.

Δύο αγγεία που πιστεύεται ότι προέρχονται από το χωριό Βρόνταμα, 7 χιλιόμετρα περίπου ΝΔ της κωμόπολης Γεράκι της Κεντρικής Λακωνίας, αποτελούν σημαντικές προσθήκες στη συλλογή κεραμικών από τη Λακωνία της Σκοτεινής Εποχής αφού αντιπροσωπεύουν τα δύο άκρα του χρονολογικού φάσματος. Τα αγγεία είναι ένας ασκός και μία οινοχόη. Ο ασκός χρονολογείται στις αρχές της Σκοτεινής Εποχής, ίσως και στη μετάβαση από την περίοδο της Ύστερης Ελλαδικής IIIγ στην Σκοτεινή Εποχή, και βοηθάει πολύ γεφυρωθεί το κενό που υπάρχει στη Λακωνία μεταξύ του τέλους της περιόδου IIIγ και της αρχής της Σκοτεινής Εποχής. Αντίστοιχα η οινοχόη χρησιμεύει σαν συνδετικός κρίκος μετάβασης από το τέλος της Σκοτεινής Εποχής στην αρχή της Τελευταίας Γεωμετρικής Εποχής στην Λακωνία, διότι παράλληλα ευρήματα, κυρίως από το Άργος, παρέχουν ένα γενικό χρονολογικό πλαίσιο της Μεσαίας Γεωμετρικής Εποχής II. Γι' αυτό η οινοχόη είναι τόσο σπουδαίο χρονολογικό εύρημα για το τέλος της Σκοτεινής Εποχής στην Λακωνία, όσο ο ασκός είναι για την αρχή της.

4. J. Crouwel. Mycenaean Pictorial Pottery from Outside the Citadel at Mycenae

The six fragments newly presented here derive from the British excavations outside the citadel, conducted in the period 1950–55. They were found in various parts of the site. The material is at present (1987) kept in the Leonardo storerooms of the Archaeological Museum at Nauplia.

Οι ανασκαφές από τον Schliemann και οι μεταγενέστερες ‘Ελληνικές και Βρεταννικές ανασκαφές στις Μυκήνες έφεραν στο φως τουλάχιστον 400 τεμάχια Μυκηναϊκής κεραμεικής με είκονογραφημένο διάκοσμο. Η μεγάλη πλειονότητα του ύλικού αυτού, ως επί τό πλείστον σε θραύσματα, φαίνεται ότι προέρχεται από την περιοχή έντός των τειχών και ιδιαίτερα από την Νοτιοδυτική πλαγιά. Τά έξιής είκονογραφημένα κομμάτια πού παρουσιάζονται έδω για πρώτη φορά προέρχονται από τις Βρεταννικές ανασκαφές έκτός των τειχών, τής περιόδου 1950–55. Βρέθηκαν σε διάφορα σημεία τής τοποθεσίας. Τό ύλικό αυτό φυλάσσεται σήμερα (1987) στις αποθήκες Λεονάρντο του ‘Αρχαιολογικού Μουσείου Ναυπλίου.

5. Charles Crowther. A Note on Minoan Dikta

Evidence is adduced to show that the toponym Dikta and its adjectival form Diktaios, which have been applied to a variety of locations in Central and Eastern Crete, belong properly to the ancient site currently being reinvestigated by the British School at Palaikastro. Alternative identifications are attributed to the confusion of the various traditions concerning the birth and upbringing of Cretan Zeus which becomes evident in ancient sources in the Hellenistic period. The invention of a Diktaian cave is shown to be the product of a similar process of conflation. A further element of confusion has been added by the citation of a Hellenistic boundary text. The correct identification of Dikta provides a toponymic continuity linking the phases of occupation of the archaeological site at Palakastro.

Παρέχονται ενδείξεις που οδηγούν στο συμπέρασμα ότι το τοπωνύμιο *Δίκτη* και ο επιθετικός τύπος του *Δικταίος*, τα οποία φέρουν ποικιλία τοποθεσιών Κεντρική και Ανατολική Κρήτη, ανήκουν κυριολεκτικά στην αρχαία τοποθεσία του Παλαιοκάστρου που ερευνάται εκ νέου αυτή την περίοδο από την Βρεταννική Αρχαιολογική Σχολή. Εναλλακτικές αναγνώσεις της ταυτότητας της Δίκτης αποδίδονται στην σύγχυση των διαφόρων παραδόσεων για τη γέννηση και την ανατροφή του Κρητός Διός η οποία παρουσιάζεται σε αρχαίες πηγές της Ελληνιστικής περιόδου. Η δημιουργία του μύθου του Δικταίου σπηλαίου αποδεικνύεται αποτέλεσμα παρόμοιας διαδικασίας συγχώνευσης. Άλλο ένα στοιχείο σύγχυσης εισάγεται με την παράθεση ενός Ελληνιστικού οριακού κειμένου. Η σωστή αναγνώριση της Δίκτης παρέχει μία τοπωνυμική συνέχεια που συνδέει μεταξύ τους τις φάσεις οίκησης της αρχαιολογικής τοποθεσίας του Παλαιοκάστρου.

6. C. Davaras. A Minoan Beetle-Rhyton from Prinias Siteias

A terracotta Minoan figurine of a horned beetle from the Peak Sanctuary on Mt Prinias is discussed. It is shown to be a rhyton, and presumably made for cult purposes. The reasons for offerings of such beetles is investigated, and the connection with Egyptian scarabs is raised.

Ένα Μινωϊκό αγαλμάτιο από τερρακότα που παριστά ένα κερασφόρο κάρναρο, και που βρέθηκε στο Ιερό της κορυφής του Όρους Πρινιάς, εξετάζεται σ' αυτό το άρθρο. Αποδεικνύεται ότι χρησίμευε σαν ρυτόν και πιθανότατα είχε κατασκευασθεί για λατρευτικούς σκοπούς. Αναζητούνται οι λόγοι λατρευτικής προσφοράς τέτοιων κανθάρων, και σημειώνεται η πιθανή συσχέτισή τους με τους Αιγυπτιακούς σκαβαίους.

7. Y. E. Ersoy. Finds from Menemen/Panaztepe in the Manisa Museum

An account of an accidental discovery in a built tomb at Menemen of Anatolian Late Bronze pottery together with imported Mycenaean III pottery and bronze objects, including the fragment of a decorated sword. The associations and implications of the material are fully discussed.

Μία άναφορά τυχαίας άνακαλύψεως σ' ένα κτιστό τάφο στό Menemen Άνατολικών κεραμεικών τής Τελευταίας Έποχής του Χαλκού μαζί με εισαγόμενα Μυκηναϊκά ΙΙΙ κεραμικά και άλλα χάλκινα αντικείμενα, συμπεριλαμβανομένου και τμήματος ενός διακοσμημένου ξίφους. Οί συσχετίσεις και τά συμπεράσματα του ύλικού εξετάζονται λεπτομερώς.

8. D. Evely. The Potters' Wheel in Minoan Crete

The large numbers and variety of forms of this object type that have gradually accumulated in the last half century permit now of an overall review, drawing in part on earlier and more individual accounts. Following the Catalogue, five broad typological classes are discussed, analysed in detail, and manufacture and method of employment deduced, as far as possible. Geographical and chronological distribution is looked at. The Pre-Palatial period sees only the use of 'mats' – turned manually merely as the potter desired in building up his pot by hand; centrifugal force is harnessed at the period of the creation of the First Palaces – the freely-revolving wheel appears. Rapidly, before the construction of the Neo-Palatial buildings, a wheelhead incorporating a fly-wheel effect was devised, probably set low on the ground, pivoting in a fixed basal socket.

Η μεγάλη ποσότητα και ποικιλία τύπων αυτού του αντικειμένου που συγκεντρώθηκαν σταδιακά τα τελευταία πενήντα χρόνια μας επιτρέπουν τώρα μιά γενική ανασκόπηση, βασισμένη εν μέρει σε παλαιότερες και πλέον ιδιαίτερες αφηγήσεις. Ακολουθώντας τον κατάλογο, εξετάζουμε πέντε ευρείες τυπολογικές κατηγορίες, τις αναλύουμε λεπτομερώς, και συμπεραίνουμε την κατασκευή και τη μέθοδο χρησιμοποιήσεώς των, όσο αυτό είναι δυνατό. Η περίοδος πριν από την ανέγερση του Παλατιού γνώριζε μόνο τη χρήση 'δίσκων', που τους έστρεφε με το χέρι όποτε ήθελε ο αγγειοπλάστης σχηματίζοντας το αγγείο με τα χέρια του. Η φυγόκεντρος δύναμη χαλιναγωγείται για πρώτη φορά των περιόδο ανέγερσης των Πρώτων Παλατιών – εμφανίζεται ο ελεύθερα στρεφόμενος τροχός. Γρήγορα, πριν από την ανέγερση των Νέων Κτισμάτων των Παλατιών, επινοήθηκε μία κεφαλή τροχού που περιλάμβανε φαινόμενο σφονδύλου. Πιθανόν ήταν τοποθετημένη χαμηλά κοντά στο έδαφος, περιστρεφόμενη σε ένα σταθερό στορέα βάσεως.

9. D. Evely. Unexplored Mansion. Knossos: Note 1

This note is the first in an occasional series to add and expand the Unexplored Mansion report (the Other Finds section): the first part records the identification of pieces of emery ore(s) of a heavier calibre than previously recognized (LM II predominately); whilst the second draws together items of stone and clay pulled out from the Post-Minoan levels – personal ornament, vases, a ‘ritual’ hammer, a mould, and a ‘firestand’.

Η σημείωση αυτή είναι η πρώτη μιάς σειράς που θα ανακοινώνονται σε ακατάστατα διαστήματα με σκοπό να συμπληρώνουν και να επεκτείνουν την έκθεση σχετικά με την Ανεξερεύνητη Κατοικία (τμήμα Άλλων Ευρυμάτων). Το πρώτο μέρος της σημείωσης καταγράφει την αναγνώριση τεμαχίων ορυκτής σμίριδας, μεγαλύτερου διαμετρήματος από ότι είχε μέχρι τώρα αναγνωριστεί (κυρίως της περιόδου LM II) το δεύτερο μέρος συγκεντρώνει λίθινα και πήλινα αντικείμενα που ανασύρθηκαν από τα Μετα-Μινωικά στρώματα – προσωπικά στολίδια, αγγεία, ένα ‘τελετουργικό’ σφυρί, ένα εκμαγείο (;) και ένα ‘στηριγμα εργαλίων της φωτιάς’.

10. D. Evely. Clay Tobacco Pipes from the University of Crete Medical Faculty

A small number of clay pipes for smoking tobacco (of the Eastern or tsimbouchi variety) were uncovered in the Knossos Medical Faculty excavations. These are first catalogued and discussed, and then compared with other published material from Greek lands within the Ottoman Empire. Because such study is still in its infancy, the conclusions are but slight: the KMF pieces, lying relatively early within the series (perhaps broadly the 18th century AD), display a considerable range of variation . . . not all of which can be paralleled yet from elsewhere.

Ένας μικρός αριθμός καπνοσυρίγγων (του Ανατολικού τύπου γνωστού σαν τσιμπούκι) ανακαλύφθηκαν στις ανασκαφές της Ιατρικής Σχολής στην Κνωσό (KMF). Οι καπνοσυρίγγες καταγράφονται και εξετάζονται, και κατόπιν συγκρίνονται με άλλα δημοσιευμένα ευρήματα προερχόμενα από Ελληνικές περιοχές της Οθωμανικής αυτοκρατορίας. Επειδή η μελέτη τέτοιων αντικειμένων βρίσκεται ακόμη στο αρχικό στάδιο ανάπτυξης, τα συμπεράσματα είναι ελάχιστα: Τα ευρήματα της KMF βρίσκονται χρονολογικά στην αρχή της σειράς τέτοιων μελετηθέντων αντικειμένων (ίσως στη διάρκεια του 18^{ου} μ.Χ. αιώνα), και παρουσιάζουν τόσο σημαντικό εύρος παραλλαγών που λίγες άλλες σχετικές μελέτες μπορούν να συγκριθούν μαζί της.

11. E. D. Francis and M. Vickers. The Agora Revisited: Athenian Chronology c. 500–450 BC

Reasonable doubts exist with regard to the conclusions that have been drawn from the ostraca found in the Athenian Agora as well as those from the fill of the Rectangular Rock-cut shaft on the Agora Hill. These doubts extend to the dating of the buildings along the west side of the Agora. A re-examination of the published accounts leads to the conclusion that Buildings C and D, the Temple of Apollo and the shrine of Zeus were built before 480 and were destroyed by the Persians, who were also responsible for digging the Rectangular Rock-cut Shaft. Building F was erected soon after 479. By 450, the Heliaia, the Tholos, the Old Bouleuterion, a Public Records Office and the Royal Stoa were constructed. The public buildings in question all seem to have been built as a conse-

quence of the political reforms brought about by Ephialtes in the late 460s. They are probably the few extant physical remains of the early days of Periclean democracy.

Υπάρχουν δικαιολογημένες αμφιβολίες όσον αφορά τα συμπεράσματα που έχουν εξαχθεί από τα όστρακα τα οποία βρέθηκαν στην Αθηναϊκή Αγορά καθώς και από όσα προέρχονται από το γέμισμα του Ορθογώνιου Φρέατος του λαξευμένου σε βράχο στο Λόφο της Αγοράς. Αυτές οι αμφιβολίες επεκτείνονται στη χρονολόγηση των κτιρίων κατά μήκος Δυτικής πλευράς της Αγοράς. Μια επανεξέταση των δημοσιευμένων περιγραφών οδηγεί στο συμπέρασμα ότι τα Κτίρια C και D, ο Ναός του Απόλλωνα και το ιερό του Δία χτίστηκαν πριν από το 480 και καταστράφηκαν από τους Πέρσες, που ήταν επίσης υπεύθυνοι για τη διάνοιξη στο βράχο του Ορθογώνιου Φρέατος. Το Κτίριο F ανεγέρθηκε αμέσως μετά το 479. Μέχρι το 450, κατασκευάστηκαν η Ηλιαία, ο Θόλος, το Παλαιό Βουλευτήριο, ένα Δημόσιο Αρχείο και η Βασιλική Στοά. Τα υπό συζήτηση δημόσια κτίρια φαίνεται να έχουν χτιστεί ως συνέπεια των μεταρρυθμίσεων τις οποίες προκάλεσε ο Εφιάλτης στα τέλη της δεκαετίας του 460. Είναι πιθανώς τα λίγα διασωζόμενα φυσικά υπολείμματα των πρώτων ημερών της δημοκρατίας του Περικλή.

12. David W. J. Gill. The Temple of Aphaia on Aegina: The Date of the Reconstruction

The recent publication of the Attic black-figured pottery from the sanctuary of Aphaia on Aegina has brought into question the widely accepted date for the construction of the late archaic temple and its sculpture. Much of the pottery comes from the terrace system around the temple which preceded the building's construction. 47.7% of the black-figured pottery is later than the commonly assumed date of c. 510 for the destruction and rebuilding of the temple. Using the latest pottery and the widely accepted Studniczka-Langlotz chronology a *terminus post quem* is provided during the time of the Persian Wars. The range of pottery also shows that the terrace fills around the temple fall into the same chronological horizon as deposits at Athens which have been linked to the Persian destruction and may, in fact, be even later. The historical context for the rebuilding seems to be in the affluent years after the Persian Wars when the cities of Greece were able to benefit from booty won on the field of battle.

Η πρόσφατη επιστημονική δημοσίευση των Αττικών μελανόμορφων κεραμικών από τον ναό της Αφαιάς στην Αίγινα έθεσε σε αμφισβήτηση την ευρύτατα αποδεκτή χρονολογία κατασκευής του ύστερου αρχαϊκού ναού και των γλυπτών που περιείχε. Μεγάλο μέρος των κεραμικών από τον βαθμωτό περίγυρο του ναού είναι παλαιότερος του κυρίως κτίσματος. Ποσοστό 47.7% των μελανόμορφων κεραμικών είναι μεταγενέστερο της κοινά υποτιθέμενης χρονολογίας (π.510) καταστροφής και ανοικοδόμησης του ναού. Η χρησιμοποίηση των πλέον πρόσφατων κεραμικών και της ευρύτατα αποδεκτής μεθόδου χρονολογήσεως Studniczka-Langlotz παρέχει ένα όριο στη χρονολόγηση που συμπίπτει με την εποχή των Περσικών πολέμων. Η ποικιλία των κεραμικών υποδεικνύει επίσης ότι οι επιχώσεις των βαθμίδων γύρω από τον ναό ανήκουν στον ίδιο χρονολογικό ορίζοντα με αποθέσεις στην Αθήνα που έχουν συνδεθεί με τις καταστροφές των Περσικών πολέμων και μπορεί να είναι και μεταγενέστερες. Το ιστορικό πλαίσιο της ανοικοδόμησης εμπίπτει στα πλούσια χρόνια μετά τους Περσικούς πολέμους όταν οι πόλεις της Ελλάδας είχαν γίνει εύπορες χάρη στη λεία που πήραν στα πεδία των μαχών.

13. L. H. Jeffery. The development of Lakonian Lettering: A Reconsideration

The stele recording the victories of the Spartan Damonon and his son is reconsidered, and dated 403 B.C. It is argued that consequently other key examples of Lakonian lettering should be lowered in date.

Επανεξέταση της στήλης του Δαμόνωνος υποδεικνύει μία χρονολογία μετά το 403 π.Χ. Οι τύποι των γραμμάτων συγκρίνονται με αυτούς της στήλης War Fund και της στήλης του Peek (SEG XXVI 461), για την υποστηρίζεται ότι δεν θα πρέπει να χρονολογείται πέραν του 426 π.Χ.

14. I. D. Jenkins and A. P. Middleton. Paint on the Parthenon Sculptures

Since the early nineteenth century, scholars have wondered whether certain accretions on the surface of the Parthenon sculptures, ranging in colour from yellow to brown, may represent evidence of ancient paint. The tendency has been to reject this notion, and today most classical archaeologists would accept the suggestion that this apparent staining of the marble is caused by the oxidation of iron particles coming from within the marble itself. While not rejecting this as the probable explanation for some of the brown areas, this article will argue that others can be understood only in terms of an artificially applied surface. Possible explanations as to the date and function of this material will be discussed in the light of both archaeological observation and scientific analysis. Firstly, however, a summary will be given of the important contributions made to our understanding of this problem by earlier commentators.

Στο Μέρος I του άρθρου ο Ian Jenkins παρουσιάζει μία λεπτομερή επανεξέταση και μελέτη της φύσης των στρωμάτων χρώματος στην επιφάνεια των γλυπτών των προερχόμενων από τον Παρθενώνα και άλλα μνημεία, που βρίσκονται τώρα στις συλλογές του βρετανικού Μουσείου. Στο Μέρος II, γραμμένο από τον Andrew Middleton, επιχειρείται ανασκόπηση των επιστημονικών ερευνών που έγιναν κατά 19^ο και τις αρχές του 20^ο αιώνα πάνω στα ίσνη χρωμάτων πάνω σε γλυπτά του Παρθενώνα και σε άλλα γλυπτά της κλασικής περιόδου. Στη συνέχεια παρουσιάζονται τα αποτελέσματα μερικών νέων αναλύσεων, και εξετάζεται η εφαρμογή τους στην ερμηνεία της φύσης των στρωμάτων χρώματος.

15. O. H. Krzyszkowska. Ivory in the Aegean Bronze Age: Elephant Tusk or Hippopotamus Ivory?

A new approach to Aegean ivory working, described in this article, demonstrates that in addition to elephant tusk, carvers made use of hippopotamus ivory throughout the Bronze Age. A brief introduction describes the background to the present study and the methods adopted here. The characteristics of elephant ivory and hippopotamus ivory are summarised and examples are given which show how morphological or structural features visible in finished objects enable us to identify the kind of ivory present. The central section presents a range of objects identified, during recent research, as made from hippopotamus ivory. These include prepalatial seals, inlays ranging in date from MMI to LH IIIB, certain Mycenaean plaques and warrior heads. Frequently it is possible to determine how these objects were made, less often why hippopotamus tusk was used. The final sections discuss

the question of ivory sources and attempt to draw together the various strands of evidence for ivory working in the Aegean Bronze Age.

Μία νέα προσέγγιση στην κατεργασία του Αιγαιοπελαγίτικου φιλντισιού, που περιγράφεται σ' αυτό το άρθρο, δείχνει ότι εκτός από ελεφάντινους χαυλιόδοντες, οι καλλιτέχνες της εποχής του χαλκού χρησιμοποιούσαν και φίλντισι από ιπποπόταμο. Μία σύντομη εισαγωγή περιγράφει το πλαίσιο της παρούσης μελέτης και τις μεθόδους που ακολουθήθηκαν εδώ. Τα χαρακτηριστικά του φιλντισιού από ελέφαντα και από ιπποπόταμο περιγράφονται με συντομία και παραθέτονται παραδείγματα που δείχνουν πως μορφολογικά ή οργανικά χαρακτηριστικά, ορατά στα τελειωμένα αντικείμενα, μας δίνουν την ικανότητα να αναγνωρίσουμε το είδος του χρησιμοποιηθέντος φιλντισιού. Το κεντρικό τμήμα της μελέτης παρουσιάζει μία ευρεία ομάδα αντικειμένων που πρόσφατες έρευνες αναγνώρισαν σαν κατασκευασμένα από φίλντισι ιπποπόταμου. Στην ομάδα αυτή περιλαμβάνονται σφραγίδες κατασκευασμένες πριν από την ανέγερση των Παλατιών, ενθέςεις χρονολογούμενες από τις εποχές MM1 μέχρι LHIII B, ορισμένες μυκηναϊκές πλάκες και κεφαλές πολεμιστών. Συχνά είναι δυνατό να καθορίσουμε πως κατασκευάστηκαν τα αντικείμενα αυτά, αλλά είναι δυσκολότερο να καθορίσουμε το γιατί χρησιμοποιήθηκε φίλντισι από ιπποπόταμο. Τα τελευταία τμήματα της μελέτης εξετάζουν το θέμα των πηγών προέλευσης του φιλντισιού και επιχειρούν να συνδέσουν τις διάφορες ενδείξεις που υπάρχουν πάνω στην κατεργασία του φιλντισιού στην Αιγαιοπελαγίτικη Εποχή του Χαλκού.

16. C. Macdonald and J. Driessen. The Drainage System of the Domestic Quarter in the Palace at Knossos.

The system is described in detail with reference to the first stone-by-stone plans and photographs of the interior. An analysis of function concludes that the main aim of the system when constructed in Middle Minoan IIA was to drain the Central Court; this remained its primary function until at least Late Minoan I. During the great building programme of Middle Minoan IIIA, the system was expanded to serve new Light Wells, with further additions before the south part of the drains was blocked sometime during Late Minoan I. Next, a stone U-shaped channel was installed to allow the north section to function; the destruction of Late Minoan IIIA:2 is likely to have caused the final blockage of the system.

Οι υπόνομοι της Ανατολικής Πτέρυγας του Ανάκτορου της Κνωσού είναι ένα λαμπρό δείγμα της Μινωϊκής μηχανικής και σχεδιασμού. Το σύστημα περιγράφεται εξαντλητικά με αναφορά στα πρώτα λεπτομερειακά σχέδια και φωτογραφίες του εσωτερικού. Μία ανάλυση της λειτουργίας καταλήγει στο συμπέρασμα ότι ο κύριος σκοπός του συστήματος, όταν κατασκευάστηκε στην ΜεσοΜινωϊκή II A, ήταν η αποχέτευση της Κεντρικής Αυλής· αυτή παρέμεινε η βασική λειτουργία που μέχρι τουλάχιστο την ΥστεροΜινωϊκή I. Κατά την διάρκεια του μεγάλου προγράμματος κατασκευών της ΜεσοΜινωϊκής III A, το σύστημα επεκτάθηκε για εξυπηρετήσει καινούριους Φωταγωγούς, και με ακόμη περισσότερες προσθήκες πριν το νότιο τμήμα των υπονόμων φράξει κάποια στιγμή κατά την ΥστεροΜινωϊκή I. Ακολούθως, κατασκευάστηκε ένα αυλάκι, σχήματος U, για να επιτρέψει στο βόρειο τμήμα να λειτουργήσει· η ΥστεροΜινωϊκή III A:2 καταστροφή είναι το πιο πιθανό να προκάλεσε το τελικό φράξιμο του συστήματος.

17. J. A. MacGillivray, L. H. Sackett, J. Driessen, C. Macdonald and D. Smyth

Excavations at Palaikastro 1987

A second season of new excavations was undertaken at Palaikastro in 1987 in the area of Building 1, partially revealed last year, and in the adjacent fields to the south. Two new structures were defined, Buildings 3 and 4, and most of the plan of Building 1 traced. Features suggesting that Building 1 was public and played a role in the religious life of the town in LM I are the high quality of its construction, a possible grandstand with stone horns of consecration, a large well-built drain at the entrance, its unique orientation, and the discovery of the torso and arms of a male chryselephantine statuette fallen from an upper storey into an open area near the building. The other buildings are not yet well-defined. Building 3 was constructed in LM I and re-occupied in LM III, but no inner partition walls have been found. An area with pier-and-door partitions and mudbrick walls was built against the southwest wall of the building and destroyed in LM IB. Building 4 seems to belong to the LM III period, although we have not yet investigated below the floors of the re-occupation period. Destruction deposits of the LM IIIA₂/B period suggest an earthquake.

Γιά δεύτερη φορά διεξήχθησαν οι ανασκαφές στό μινωϊκό οικισμό του Ρουσόλακκου Παλαικάστρου Σητείας. Οί εργασίες επικεντρώθηκαν στην περιοχή του Κτηριου 1, μερικά ανεσκαμμενου κατα την προηγουμενη ανασκαφη περιοδο, και στους προς Νοτο απο αυτο γειτονοκους αγρους. Διευκρινιστηκε η κατοψη του κτηριου κυριως οσον αφορά τους περιφερεικους τοιχους. Συγχρονως οι φετινες ανασκαφες ειχαν σαν αποτελεσμα τον χαρακτηρισμο του οικοδομηματος σαν δημοσιο κτηριο το οποιο θα πρεπει να συνδεοταν με τη θρησκευτικη ζωη του οικισμού κατα την ΥΜ I περιοδο. Τα στοιχεία που μας οδηγησαν σε ενα τετοιο συμπερασμα απτονται αφ ενος στην υψηλη ποιότητα κατασκευης του κτισματος, τα λιθινα κερατα καθοσιοσεως που πιθανοτατα κοσμουσαν τμημα της προσοψης, ο φαρδύς καλοκτισμενος οχετος της εισοδου, ο μοναδικος προσανατολισμος του κτηριου και αφ ετερου η ανευρεση του κορμου και των χειρων ενος ανδρικού χρυσελεφαντινου ειδωλιου πεσμενου στο γειτονικο του κτηριου αιθριο χωρο απο τον α'οροφο.

Τα άλλα οικοδομηματα δεν εχουν ακομα αυστηρα καθορισει. Το Κτηριο 3 θεμελιωθηκε κατα την ΥΜ I περιοδο με επανακαταληψη στην ΥΜ III, ομως δεν βρεθηκαν κατα την ανασκαφη εσωτερικοι διαχωριστικοι τοιχοι. Καθετα στο νοτιοδυτικο τοιχο του Κτηριου 3 κτιστηκε απο πλινθινουσ τοιχους ο χωρος του πολυθυρου ο οποιος και καταστραφηκε κατα την ΥΜ IB.

Το Κτηριο 4 μοιαζει να ανηκει στην ΥΜ III περιοδο αν και δεν εχουν ακομα ανοιχτει οι επαληθευτικες τομες στα δαπεδα της περιόδου της ανακαταληψης. Η καταστροφη των δυο αποθετων της ΥΜ IIIA₂/B περιόδου μας δινει ενδειξεις οτι η αιτια που την προκαλεσε ηταν σεισμος.

18. M. Melas. Exploration in the Dodecanese: New Prehistoric and Mycenaean Finds

Results from a recent surface investigation in the southern Dodecanese are presented. New sites and moveable finds are described and roughly dated. Most of them appear to belong to a Late Chalcolithic horizon, in Anatolian chronological terms. Several sites, however, produced also material that could be dated to the Early Bronze and Middle Bronze Ages, whereas MM III to LM I and Mycenaean IIIA–B pottery comes from

Nisyros, Rhodes, and Chalke. In conclusion, the significance and implication of the finds are discussed, and suggestions on future research strategies are made.

Παρουσιάζονται τα αποτελέσματα πρόσφατης επιφανειακής έρευνας στα νότια Δωδεκάνησα. Γίνεται περιγραφή και χρονολογηση νέων θέσεων και κινητών ευρημάτων που τα περισσότερα φαίνονται να ανήκουν χρονολογικά στη χαλκολιθική φάση της Ανατολίας. Αρκετές θέσεις όμως παρουσίασαν επίσης υλικό που φαίνεται να χρονολογείται στην πρώιμη και τη Μέση χαλκοκρατία, ενώ Μεσομινωικά ΙΙΙ — υστερομινωικά Ι και Μυκηναϊκά ΙΙΙΑ–Β όστρακα βρέθηκαν στη Νίσυρο, τη Ρόδο και τη Χάλκη. Τέλος, τονίζεται η σημασία των ευρημάτων και εκφράζονται σκέψεις για μελλοντική έρευνα.

19. C.A. Morgan. Corinth, The Corinthian Gulf and Western Greece during the Eighth Century BC

The nature of 8th century Corinthian contact with sites in Phokis, Ithaka and Epirus is discussed, and archaeological evidence from these areas re-examined. It is suggested that early exchange activity is more complex than has hitherto been recognised, and should be regarded as independent of subsequent colonisation. A change in the pattern of contacts is distinguished from c. 725, and it is argued that Corinthian western trade was redirected in the wake of colonisation. Possible motivation for contact is assessed, and it is suggested that metal, especially copper, may have been the main commodity exchanged. The nature and mechanisms of early exchange are discussed, and their implications for Corinthian state formation outlined. Evidence for Corinthian contacts elsewhere in the gulf region is assessed with particular reference to Achaia.

Αναλύεται η φύση των επαφών της Κορίνθου με περιοχές της Φωκίδας, της Ιθάκης και της Ηπείρου κατά τον 8^ο αιώνα, και επανεξετάζονται οι σχετικές αρχαιολογικές ενδείξεις από τις περιοχές αυτές. Υποστηρίζεται η άποψη ότι οι πρώτες επαφές μεταξύ των δύο μερών ήταν πιο περίπλοκες από όσο είχε αναγνωριστεί μέχρι τώρα, ότι η δραστηριότητα αυτή πρέπει να θεωρείται ανεξάρτητη από την μεταγενέστερη αποικιοποίηση των περιοχών αυτών. Διακρίνεται μία αλλαγή στον τύπο των επαφών από το 725 περίπου και κατόπιν, και υποστηρίζεται ότι το Κορινθιακό εμπόριο με τις δυτικές περιοχές αναπτύχθηκε προς νέες κατευθύνσεις αμέσως μετά την αποικιοποίηση. Εκτιμούνται τα πιθανά κίνητρα για τις επαφές αυτές, και υποστηρίζεται ότι τα μέταλλα, και ιδιαίτερα ο χαλκός, πρέπει να ήταν το κύρια ανταλλασόμενο εμπόρευμα. Εξετάζονται η φύση και οι μηχανισμοί των πρώτων ανταλλαγών, και σκιαγραφούνται οι επιπτώσεις του σχηματισμού της Κορινθιακής πολιτείας. Εκτιμούνται οι ενδείξεις ύπαρξης επαφών της Κορίνθου, με άλλες περιοχές του Κόλπου, με ιδιαίτερη αναφορά στην Αχαΐα.

20. Ora Negbi. Levantine Elements in the Sacred Architecture of the Aegean

Two cult structures from Mycenae and from a sanctuary recently discovered at Phylakopi, on the island of Melos, shed a new light on the sacred architecture of the Aegean at the close of the Bronze Age. This paper suggests that the edifices of both these sites should be classified as popular places of worship. This suggestion is based on their location, layout and size as well as on their foreign architectural affinities. The Phylakopi sanctuary, located against the fortification wall of the town, consists of a major temple to which a subsidiary shrine is attached. The pair of adjacent structures located on the lower

terrace of the acropolis of Mycenae, are of approximately the same size, presumably possessing the same religious status. The three edifices bear several asymmetrical features, such as indirect entrances and corner platforms that have no parallels elsewhere in the Aegean. These features are diagnostic to a special type of Canaanite temples that prevailed in maritime posts and harbour sites. There are indications, however, that in spite of the foreign architectural affinities, the cult practised in the Mycenae structures and in the major temple of Phylakopi was distinctively Aegean. On the other hand, architectural and contextual data seem to support the assumption that the subsidiary shrine of Phylakopi was reserved for foreign cult, practised by Canaanite traders.

Δύο λατρευτικά κτίσματα στις Μυκίνες και άλλο ένα σε πρόσφατα ανακαλυφθέν ιερό στη Φυλακωπή, στη νήσο Μήλο, ρίχνουν νέο φως στην αρχιτεκτονική ιερών ναών στην περιοχή του Αιγαίου στο τέλος της Εποχής του Χαλκού. Η παρούσα εργασία υποδεικνύει ότι τα κτίρια και των δύο αυτών αρχαιολογικών χώρων πρέπει να καταγραφούν σαν λαϊκοί λατρευτικοί χώροι. Η υπόδειξη αυτή στηρίζεται στη θέση, το σχέδιο και το μέγεθός τους καθώς και στις φανερές ξένες επιδράσεις στην αρχιτεκτονική τους. Το ιερό στη Φυλακωπή, χτισμένο κολλητά στο οχυρωματικό τείχος της πόλης, αποτελείται από ένα κύριο ναό και δίπλα του ένα δευτερεύοντα. Τα δύο γειτονικά κτίσματα στην κατώτερη βαθμίδα της ακρόπολης των Μυκηνών είναι του ίδιου σχεδόν μεγέθους και είχαν μάλλον την ίδια θρησκευτική θέση και αναγνώριση. Τα τρία κτίρια φέρουν διάφορα ασυμμετρικά χαρακτηριστικά, όπως έμμεσες εισόδους και γωνιακές εξόδους που δεν έχουν τις αντίστοιχές τους πουθενά αλλού στην περιοχή του Αιγαίου. Τα στοιχεία αυτά είναι χαρακτηριστικά ενός ειδικού τύπου Χαναναίων ναών που συναντώνταν συχνά σε θαλάσσιους σταθμούς και λιμάνια. Εντούτοις υπάρχουν ενδείξεις ότι, παρά τις ξένες επιδράσεις στην αρχιτεκτονική τους, η λατρεία που ασκείτο στα Μυκηναϊκά κτίσματα καθώς και στον κύριο ναό Φυλακωπή ήταν σαφώς Αιγαία. Από το άλλο μέρος, αρχιτεκτονικά και περιβαλλοντολογικά στοιχεία φαίνεται ότι στηρίζουν την υπόθεση ότι το βοηθητικό ιερό στη Φυλακωπή ήταν αφιερωμένο σε ξένες λατρείες που ασκούσαν οι Χαναναίοι έμποροι.

21. I. Petrocheilos. An Unpublished Inscription from Kythera

A slab reused in the altar of Ayios Nikolaos at Avlemon in Kythera bears a fragmentary honorific inscription. It is argued that it is from a dedication to the Emperor Hadrian.

Δημοσιεύεται και σχολιάζεται μία ανέκδοτη τιμητική επιγραφή από τά Κύθηρα, χαρακτηρισμένη σε λίθινη πλάκα, η οποία εντοπίστηκε από τον γράφοντα σε μεταβυζαντινή εκκλησία του νησιού. Παρόλο που σώζεται αποσπασματικά, συμπεραίνουμε ωστόσο με βάση τα στοιχεία της ότι το τιμώμενο πρόσωπο είναι αυτοκράτορας, αναμφίβολα ο 'Αδριανός (117–138 μ.Χ.).

22. K.A. Sheedy. An Archaic Sphinx from Siphnos

The head of an archaic marble statue was removed from the wall of a private house on Siphnos in 1936, during the excavations of J.K. Brock and G. Mackworth Young. It was placed in the local museum. It is argued that the modelling of the head dates it to the middle of the sixth century BC. The hair shows that it comes from a sphinx, probably one of the earliest examples of the type, of Cycladic origin, and it has the head turned to one side. It probably comes from the acroterion of a temple.

Η κεφαλή ενός αρχαϊκού μαρμάρινου αγάλματος αφαιρέθηκε από τον τοίχο ενός ιδιωτικού σπιτιού στην Σίφνο το 1936 κατά την διάρκεια των ανασκαφών του J.K. Brock και G. Mackworth Young. Κατατέθηκε μετά στο τοπικό Μουσείο. Πιθανολογείται ότι η κεφαλή είναι του μέσου του βου αιώνα λόγω της κατασκευής της. Ο λαιμός φανερώνει ότι προέρχεται από σφίγκα, πιθανώς από τα πρώτα δείγματα αυτού του τύπου, με προέλευση τα νησιά και έχει την κεφαλή στραμμένη προς την μία πλευρά. Πιθανώς προέρχεται από το ακρωτήριο ναού.

23. K.A. Wardle. Excavations at Assiros Toumba 1987. A preliminary report

During the second major season of excavation conducted in 1987, more evidence was found for the extent of crop storage in the Bronze Age Settlement together with a 'street' that appeared to have been in use in the latest Bronze Age and earliest Iron Age. Fragments of bronze casting debris suggest the possibility of bronze working at the site around 1150 BC.

Κατά τη δεύτερη κύρια ανασκαφική περίοδο του 1987 ανευρέθηκαν περισσότερες ενδείξεις της έκτασης της αποθήκευσης σοδειάς στον Οικισμό της Εποχής του Χαλκού, καθώς και μία 'οδός' που φαίνεται ότι ήταν σε χρήση στην ύστερη Εποχή του Χαλκού και στην πρότερη Εποχή του Σιδήρου. Τεμάχια υπολειμμάτων χυτού χαλκού υποδεικνύουν την πιθανότητα κατεργασίας χαλκού στην τοποθεσία αυτή γύρω στο 1150 π.Χ.